ПРИЧЕ ИЗ ХИЉАДУ И ЈЕДНЕ НОЋИ

Према тексту сиријског рукописа из 14. века

ДВАДЕСЕТ И ОСМА НОЋ

Кад паде следеће вече, Динарзада рече сестри Шехрезади:

– Секо, тако ти бога, ако ти се још не спава, испричај нам неку од оних твојих красних прича да прекратимо ноћ!

– Врло радо, биће ми част – одговори Шехрезада.

ПРИЧА О НОСАЧУ И ТРИ ДЕВОЈКЕ

Кажу, честити царе, да је у граду Багдаду живео неки човек који је био неожењен, а по занимању је био носач. Једнога дана стајао је он, тако, на пијаци ослоњен на своју корпу, кад одједном застаде крај њега нека жена под огртачем од муслина и са свиленим велом преко лица, а повезана марамом с црвеним кићанкама и лепршавим тракама и у ципелицама обрубљеним финим гајтанима. Како стаде крај њега, задиже вео испод којег се указа пар црних очију дугих трепавица и засенчених капака, финих углова и у сваком погледу савршених – баш као што су их описивали неки песници. Меким и слатким гласом, она му се обрати:

– Носачу, узми своју корпу и пођи за мном!

Носач није могао да верује рођеним ушима, али зграби корпу и похита за њом, говорећи у себи: „О срећног ли дана! О доброг ли дана!" Пратио је девојку, а она је ишла пред њим док не дођоше до неке куће. Она ту покуца на врата, а из куће изиђе неки старац хришћанин којем она пружи један динар, а узе од њега један маслинастозелени крчаг с вином, стави га у носачеву корпу и понови:

– Носачу, узми корпу и хајде за мном!

А носач је и даље шапутао у себи: „Добро је, срећан ми је овај дан! О милог ли дана! О радосног ли дана!" Носио је корпу и

ишао за девојком. Она у један мах стаде испред дућана с воћем и купи црвених и жутих јабука, и турских дуња, и хебронских бресака, и мускатних јабука, и шамског лотоса, и ситних краставаца, и приморског лимуна, и краљевских поморанџи, затим алепског јасмина, и марсинског босиока, и тамаринда, и невена, и ноћне фрајле, и перунике, и жутог љиљана, и саса црвених и љубичастих, и љубичица, и нарциса, и волујца, и црвених ружа, и све то потрпа у корпу и нареди носачу да је даље прати. Затим стаде код касапина и затражи да јој одсече десет ратлова[1] лепе овчетине и одмах му даде паре за то, а он јој одсече комаде који су њој били по вољи, уви месо и даде им. Они га ставише у корпу, узеше и мало ћумура, па она нареди:

– Узми корпу и хајде за мном!

Носач се зачуди, али подиже корпу на главу и пође. Одатле га девојка доведе до бакалина, где купи зелених и црних маслина, и руколе, и кајмака, и шамског сира, и туршије киселе и слатке па и то све потрпа у корпу и нареди носачу да је прати. Он подиже корпу и крете за њом, док девојка не дође до дућана са грицкалицама и језгреницама и ту купи сланих пистаћа, и пржених бадема, и печених лешника и леблебије, и сувог грожђа, и срчике од ирачке шећерне трске, и баалбечких сувих смокава, па све то такође стави у корпу и окрете се носачу, говорећи:

– Носачу, узми корпу и хајде за мном!

Он узе корпу и пође за њом. Она мало затим стаде пред посластичарницом па купи велики послужавник с разним врстама каирских колача, и балканских слаткиша, и пуњених кадајифа зачињених мошусом, и гурабија, и турских ролница, и кадијских залогајчића, и мамуније, и амбриних чешљића, и домаћичких прстића, и удовичких хлепчића, и крем-карамела, и љубавних гнездашаца, и алве од сваке сорте, па и то све стави у корпу.[2] На то јој носач рече:

– Госпођо, да си ми рекла, ја бих повео мазгу или камилу да носи све ово!

Она се на то само осмехну и настави даље, док не дође до дућана где се продају мириси. Ту купи десет бочица миришљаве

---

[1] Арап. *raṭl* – стара арапска мера за масу, у Египту приближно 450 грама.

[2] Арап. *qadā'if* – кадајиф, колач од кончасто извлаченог теста прженог на маслу, пуњен слатким сиром; *ma'tūniyya* – пшенични гриз пропржен на маслу па куван с много шећера, зачињен ломљеним пистаћима; гурабије су познате и у нашим крајевима, али остаје тајна шта су турске ролнице, амбрини чешљићи, домаћички прстићи, удовички хлепчићи и љубавна гнездашца. Уосталом, и ми међу посластицама имамо и падобранце, и индијанере, и бајадере, и ишлере, и чупаву Бети, и дамске сузе, и Катине бомбице и ко зна шта све још.

водице, и исто тако водице од љиљана, и ружине водице са мошусом, и преко тога још мошуса, и кадива од миришљавих дрвaца, и алоје,[3] и рузмарина. И још узе и две главе шећера, и комадића амбре[4] за лампе, и свећа, и све то стави у корпу, окрете се носачу и рече:

– Узми корпу и хајде за мном!

Носач пође за њом док не дођоше до једне врло лепе куће, високе и од јаке грађе, са масивним стубовима, испред које је било пространо двориште, а врата су јој била двокрилна, с инкрустацијама од слоноваче и опточена жеженим златом. Девојка ту стаде и тихо покуца на врата.

Утом Шехрезаду застаде јутро па она заћута. Њена сестра узвикну:

– Како ти је прекрасна прича, секо, чудесна је!

А Шехрезада одврати:

– Није то ништа према оној коју ћу вам наредне ноћи испричати, само да ме цар поштеди, Бог му дао дуга века!

ДВАДЕСЕТ И ДЕВЕТА НОЋ

Кад паде следеће вече, Динарзада рече сестри Шехрезади:

– Секо, тако ти бога, ако ти се још не спава, испричај нам неку од оних твојих красних прича да прекратимо ноћ!

– Врло радо, биће ми част – одговори Шехрезада.

Кажу, честити цареве и власничке исправног мишљења, кад је девојка дошла пред врата и носач стао иза ње с корпом – а њему је на уму било само то како је она лепа и прелепа, и отмена, и красноречива, и слободна – да су се врата откључала и оба се крила широм отворила. Носач погледа ко је девојци отворио врата и угледа пред собом другу девојку, високу око пет педаља, заобљених груди, савршене лепоте и милог изгледа, чела као месец о младини, очију налик на очи дивље јунице или газеле, обрва попут шабанског младог месеца, образа налик на црвене анемоне, усташаца као Сулејманов печат, усница црвених као карнеол, зубића као низ бисера сложених испод корала, врата попут за султана спремљеног колачића од хашиша, груди као шедрван а у њему дојке као пар крупних мушких нарова, стомака с пупком довољним за по оке уља, а одмах ту близу и нешто као зечја глава подрезаних ушију... Баш као што је речити песник опевао:

---

[3] Миришљаво *аīар-дрво*, лат. *Aquilaria malaccensis*, увожено из Индокине.

[4] Арап. *ʿanbar* – миришљава твар смоластог изгледа која настаје као производ метаболичких процеса у телу кита, служи као кâд и у производњи најскупљих парфема.

Гледај то Сунце и Месец пун,
Падни пред расцветалом красотом.

Око такву лепоту не виде,
То бело лице под црном косом.

Образи њени румени траже,
Да је зову Лепом и Лепотом.

Врцка се док хода, насмејаше ме њена дивна бедра,
Ал' видећ јој струк танани сузе ми сквасише недра.

Кад носач погледа у њу, срце му стаде, одузе му се памет, корпа само што му не спаде с главе и он ускликну:

– Никад још не доживех срећнији дан од овог!

Девојка на вратима рече овој што је куповала с њим:

– Сестро, шта чекате, улазите да овај сиромашак спусти свој тешки товар!

Њих двоје уђоше и вратарка закључа врата за њима па их допрати до једне врло простране, прекрасно уређене и лепо намештене дворане. У њој је било више алковена и ниша под луковима, с намештајем у дуборезу, са орманима и креденцима заклоњеним драперијама и с једним доксатом под завесама. Насред дворане био је велики базен пун воде, а у средини базена водоскок. На другом крају био је широк лежај од ћилибара на четири ноге од клековине, украшен бисерима и драгуљима, с балдахином од којег се спуштала завеса против комараца од црвеног атласа, прикопчана пуцетима од бисера великим као лешник и већим. На завеси се пуцад распучише, две се поле размакоше а појави се једна девојка заносног изгледа, прекрасна, паметна лица, блиставог као месец. Имала је отмен стас, вавилонске очи[5] под обрвама свијеним попут два стрелчева лука, мирисала је на амбру, усне су јој биле од шећера, а лик је блистао да би се и само Сунце постидело, јер је била као права звезда што сија на небесима, или златна купола, или невеста уклоњеног вела, или сребрни шаран што плива у рибњаку, или сласна *лија* скувана у киселом млеку.[6] Баш као што је рекао песник:

[5] Вероватно су то оне очи с великим црним дужицама на крупним беоњачама, какве се могу видети на египатским и асирским рељефима и сликама на керамици.

[6] Арап. *liya* – овчији реп. Пустињске овце широм арапских земаља немају реп налик на комад ужета попут европских, већ им је он више попут широке плоче или лопате која представља залиху масноће и, будући проткана с мало меса, најукуснији је део овчијег печења, нарочито кад се припреми у киселом млеку.

Као да јој је од бисера онај њен осмех,
Или од леда небеског, или од белих рада,

Светлост јутра раног стиди се пред њом,
Док као ноћ црн увојак с чела јој пада.

Трећа девојка устаде с кревета па полагано оде до средине дворане где су јој биле сестре и рече:

– Зашто ви стојите? Нека овај сиромах спусти свој товар!

На то вратарка спреда а набављачица отпозади прићоше носачу, примаче се и трећа девојка и смакоше му с главе корпу. Затим повадише све што је тамо било, воће и мезетлуке на једну страну, цвеће и зачине на другу, све то поређаше, дадоше носачу један динар и рекоше –

Али утом Шехрезаду застаде јутро па заћута. Њена сестра узвикну:

– Како ти је прекрасна прича, секо, чудесна је!

А Шехрезада одврати:

– Ако будем жива, наредне ноћи ћу вам испричати још чуднију!

ТРИДЕСЕТА НОЋ

Кад паде следеће вече, Динарзада рече сестри Шехрезади:

– Секо, хајде нам доврши причу о три девојке!

– Врло радо, биће ми част – одговори Шехрезада.

Прича даље иде, царе, тако што се носач силно зачудио кад је видео како су заносне и лепе оне три девојке, и колико су навукле вина, и меса, и ћумура, и грицкалица, и воћа, и колача, и миришљавог биља, и свећа, и свега и свачега, па још и прибора за пиће, а да уз њих нема ниједног мушкарца, и само је стајао онде, оклевајући. Једна од девојака му се обрати:

– Зашто не крећеш? Мислиш ли да смо ти мало платиле?

Окрете се сестри и рече:

– Додај му још динар!

На то ће носач:

– Забога, госпе моје, не мислим да ми је мала плата – та нисам зарадио ни два дирхема а камоли два динара! – него размишљам о вама, гледам вас како сте саме, без иједног људског бића да вас мало забави. Јер као што и саме знате, столу требају четири ноге да на њима стоји, а тако исто и вама трима треба четврти. Јер нити могу мушкарци бити задовољни без жена, нити жене без мушкараца. Песник је рекао:

Знамо да за право весеље нужна је лаута,
Од музике још треба харфа, цитра и флаута,

Све то заједно плус четири опојна мириса:
Руже, мирте, анемоне и нежног ириса.

А онда, кад се те четири ствари лепо споје,
Вино, и живот, и благо и драго – биће твоје.

И додаде:

– Па како је вас ту три, треба вам четврти и то мора да буде мушко!

Девојкама се свидеше носачеве речи, стадоше се смејати па му рекоше:

– А кога бисмо ми могле наћи, ми смо девојке и не смемо откривати своје тајне никоме, јер се бојимо да, кад бисмо их одале коме, тај их не би сачувао. А читале смо у некој књизи шта је рекао Абу ел Тамам:[7]

Чувај тајну строго, ником не реци је,
једном одаш ли је, изгубио си је!

Буде ли јој тесно у твојим грудима,
из туђих летеће свим другим људима.

Чувши то, носач узвикну:

– Живота ми мога, ја сам човек разборит и паметан. И образован сам, читао сам учене књиге и слушао предавања, учио и много тога сазнао, наводио ланце казивача[8] и приповедао. Ја умем да искажем оно што ваља, а да прећутим оно што не ваља, па од мене нико неће чути ништа до лепу реч. Као што рече песник:

Тајну добро чува веран и баш одан,
Али ретко ко је за ту ствар погодан.

[7] Славни арапски песник Ḥabīb ibn Aws al-Ṭā'ī (796/807–845), познат под надимком Abū Tammām, син трговца вином из Дамаска рођен у градској хришћанској породици на југу данашње Сирије под крштеним именом Thādhūs или Theodosius. Аутор је зборника *Ел Хамаса*, највеће антологије ране арапске поезије у десет томова, са близу 900 поема.

[8] У класичним делима на почетку сваког навода мора да стоји тзв. *ланац казивача*, који изгледа отприлике овако: Причао ми је Абу Икс (арап. *abū* – отац), да је њему казивао Ибн Ипсилон (арап. *ibn* – син), да је њему причао Абу М, да је он чуо од Ибн Н-а, итд., итд., све док се не стигне до поенте и не искаже што се жели саопштити. Тај је ланац знао бити дуг по више десетина личних имена, од којих је свако име било бар трочлано, али се знање тако преносило уз пуну заштиту веродостојности.

Чувам ја своју тајну у закључаној кући,
Кључ изгубих, а без њега не можеш ући.

Кад девојке чуше његове речи, рекоше му:

– Ти и сам добро знаш колико смо потрошиле на ову гозбу, да смо дале много пара купујући све ово. Имаш ли ти шта да приложиш? Ми те нећемо пустити да останеш с нама док не видимо и твој део. Јер, није у реду да пијеш с нама и уживаш бесплатно! Честити људи кажу: „Ко да даје неће, у љубави нема среће!"

Вратарка додаде:

– Имаш ли ти ишта, драговиђу? Ако си дошао празне руке, онда и отиђи празне руке!

Али се ту умеша набављачица:

– Сестре, престаните да га мучите! Он је мени данас, богме, био добар, да је био ма ко други, не би издржао ни приближно као он. Колико год да има или нема, ја ћу уплатити његов део!

Носач се обрадова, целива тло испред ње, захвали јој и рече:

– Бог и душа, ти си ми данас учинила сефте, а имам овај динар који си ми дала – ево ти га назад, а узмите ме не као дружбеника и присника него као свога слугу!

Оне углас повикаше:

– Седи ту, добро си дошао!

Иза тога она девојка што је била набављачица навали распремати уоколо. Распоредила је високе и ниске посуде, донела боце и процедила вино, поређала чиније, шоље, пехаре, карафе, сребрне и златне тањире и прибор за јело; прострла је рогозну асуру поред фонтане и изнела све што је било од ића и пића, па позва све да седају за софру. Поседаше њене сестре, седе и носач којем се све то чинило као неки сан. Девојка нали прву чашу и испи је она, затим наточи другу и пружи је једној сестри која је испи, онда нову чашу другој сестри која испи своју чашу, затим наточи носачу, који узе чашу у руке, наздрави и попи је, затим захвали и изговори ове стихове:

Пиј вино само с другом коме може да се верује,
С оним који глас добар прецима честитим дугује.

Вино је као благ ветар кад пољем мирисним дуне,
Али доноси невоље кад из злобног срца груне.

На то чашу преузе вратарка, узврати му здравицу и испи чашу па изрецитова стих:

Живели, пијмо га и нек нам је наздравље,
Вино нам вољу даје за ово дивно славље.

Носач јој захвали и пољуби је у руку. Отпише поново девојке, отпи и он. Онда он приђе својој ортакињи набављачици, говорећи:

– Госпо, ево ти твога роба крај тебе!

Па изрецитова:

Један од робова твојих на вратима чека твојим,
Да ти захвали за добро што си га прозвала својим.

Она на то рече:

– Тако ми бога, ти си нам добро дошао! Пиј вина и уживај у добром здрављу, јер вино отклања бол и патњу, убрзава опоравак и враћа здравље.

Носач отпи чашу па нали нову и, пошто јој опет пољуби руку, пружи јој чашу, а он изговори ове стихове:

Дадох јој старог вина кô њени образи црвеног,
Што у чаши светлуца попут жара ватреног.

Љубећи руб пехара с осмехом милим упита ме:
„Како ти плаћаш дуг свој образима отмене даме?"

Ја рекох: „Испиј пехар! То крвца је моја и сузе,
А мирис у чаши је душа што ти ми је ноћас узе."

„Ако си ти крв лио", рече, „само за љубав моју,
Вечераћу то вино и испити сву душу твоју."

Девојка прихвати чашу и испи је, па седе до сестре.

И тако су узимали пуне чаше а враћали празне, чашу за чашом, док се носач, седећи између девојака, не поначини, откачи се и распали. Разигра се и распева, певао је љубавне песме, и оне бећарске, па се шалућао с њима, љубио их, диркао, трљкао, штипкао и угризао, а оне би га гуркале, поигравале се с њим, трпале му залогај у уста, умиљавале се и враговале, једна му је давала колач, друга стручак босиока, а он је био на седмом небу. И тако су наставили док се нису поопијали, док им вино није ударило у главу. Кад их вино узе под своје, вратарка оде до базена, свуче са себе одећу и остаде гола као од мајке рођена, само је распустила косе да је мало покрију, и ускликнула:

– Ју-хуу!

И бацила се у базен и заронила.

Утом Шехрезаду застаде јутро па заћута. Њена сестра узвикну:

– Како ти је прекрасна прича, секо, чудесна је!

А Шехрезада одврати:

– Није то ништа према причи коју ћу вам наредне ноћи испричати!

ТРИДЕСЕТ И ПРВА НОЋ

Кад паде следеће вече, Динарзада рече сестри Шехрезади:

– Секо, тако ти бога, ако ти се још не спава, испричај нам неку од оних твојих красних прича да прекратимо ноћ!

– Врло радо, биће ми част – одговори Шехрезада.

Прича каже да је вратарка скочила у базен, заронила, поливала се водом и бацакала се и гњурала, узимала воду у уста и прскала остале, онда се оprала око дојки, између бедара и по пупку. Тако гола хитро искочи из воде и седе право у крило носачу, говорећи:

– Господине мој, љубави моја, шта је ово? Реци, шта је ово!

И показа руком на свој прорез.

Он одврати:

– Твоја родница.[9]

– Ју, ју, није те срамота – повика друга девојка, па га пљесну по затиљку.

Он ће на то:

– Твоја стидница.

Она врисну:

– Ух, како је то гадно!

Па га опет стаде тући.

Он онда рече:

– Твоја пичка.

Трећа сестра га на то стаде ударати песницом у прса док га не обори, вичући:

– Фуј, срам те било!

Он се опет јави:

– Твој клића, твоја дражица!

---

[9] Од овог места па надаље, док враголанке, показујући на своје међуножје, питају носача како се зове „оно", а он им одговара пригодним називима из ослобођеног језика, које Бартон и Дураковић преводе сходно употребљеним изворним називима, слично како стоји и у овом преводу, Сање и Литман настоје да читаоца заштите па узимају арапске речи пресловљене на ћирилицу односно латиницу (фардж/fardsch и кусс/kuss), а кад на ред дође мушка „ствар", на исти начин прибегавају пресловљавању арапских жаргонских назива (зебб/zubb и аир/air).

Она голишава га опет навали ударати и рече:

– Не!

А он ће:

– Твоја минџа, твоја пица, твоја пичкица, твоја мачкица.

А она је само викала:

– Не, не!

И што год да је он говорио, једна од девојака би га ударила, па док му је једна пљевала шамаре, друга га је тукла песничицом, трећа би га ћушнула у ребра и свака је викала: „Како се зове ово?" Напокон он упита:

– Добро, па како се то зове?

Она голишава одговори:

– То се зове мајчина душица за делије![10]

– Мајчина душица за делије! – повика носач. – Ух, ух, па што ми нисте одмах рекле!

Затим пехар крете редом у нови круг и обређивали су се тако једно време, док се набављачица одједном не скиде гола-голцата, исто онако како је раније учинила њена сестра вратарка, узвикну „Ју-хуу!" и буђну се у базен. Бацакала се ту, опрала стомак, дојке и међуножје, па хитро искочи и паде у крило носачу, говорећи:

– Господичићу мој, срцуленце моје, шта ми је ово?

Он рече:

– Твоја стидница.

Она му на то опали шамарчину да је цела дворана звонила па повика:

– Фуј, како те није срамота!

– Твоја родница – на то ће носач.

На то га ошамари њена сестра, рекавши:

– Фуј, каква одвратна реч!

– Твој сикиљ, твој клиђа.

Друга сестра га сад удари и повика:

– Ух, ух! Немаш ни срама ни стида!

И опет га је једна ударала шамаром, друга песничицом, трећа би га мунула лактом, а он је говорио: „Твоја родница!", „Твоја

[10] Арап. *ḥabaq al-ğusūr/al-ğasūr* – већ прва реч у овој синтагми ствара проблеме, јер то може бити нана, мајчина душица, босиљак, жалфија или која пета миришљава биљка, али тек око друге се преводиоци озбиљније разилазе, пошто се може читати двојако: *al-ğusūr* – мостови, или *al-ğasūr* – срчан, јуначан, јунак. И док су Бартон крајем 19, а Хадави крајем 20. века то преводили на енглески као *босиљак с мостōва* (the basil of the bridges), Саље као *базилика храбреца* – јунаков босиљак, за њим су пошли и Видојковић и Дураковић. Јунаштва се држи и Литман, само уместо босиока нуди подврсту менте (Die Krauseminze des Kühnen). У најновијем интегралном енглеском преводу из 2010. супружници Лајонс (Malcolm & Ursula Lyons) остају у оквирима ранијих енглеских тумачења: *нана с насипā*.

пичка!”, „Твоја рибица!”, а оне су викале „Не! Не!” Он напокон ускликну:

– Мајчина душица за делије!

Њих три се насмејаше и попадаше наузнак од смеха, па га све три скупа навалише туђи по затиљку говорећи: „Не, него како се то још зове?!” На то он рече:

– Добро, па како се зове, реците ми ви!

Једна од девојака одврати:

– То ти се зове ољуштени сусам!

– Ољуштени сусам! Хвала милом Богу, сад знам!

Утом се гола девојка обуче па седоше опет да се разговарају, али је носач стењао колико су га болели врат и плећа од удараца. Пехар је поново пошао укруг.

После неког времена устаде најстарија и најлепша па стаде свлачити хаљине са себе. Носач се држао за врат и трљао га руком, шапућући: „Боже, спаси, ала ме боле врат и рамена!” Утом се она девојка свуче гола па се баци у базен и загњури се у воду. Носач је гледао у њено наго тело које је било као кришка од месеца, и у лице, које је блистало као пун месец кад се појави на небу или изјутра кад залази, дивио се њеном стасу и грудима и оним тешким, дрхтавим бутинама јер је била гола како ју је Створитељ створио и све је време уздисао:

– Ах, ах!

Онда јој се обрати рецитујући ове стихове:

Кад бих рекао стас ти је баш као грана зелена,
Срце би моје препукло као од тешког бремена.

Грана је најлепша кад је лишћем прекривена,
А ти си најлепша гола као од мајке рођена.

Кад девојка чу стихове, хитро изиђе из воде, седе носачу у крило и показа му на процеп у свом међуножју па га упита:

– Очи моје, џигеричице моја,[11] како се ово овде зове?

[11] За Арапе, срце је центар душе, духа и ума, а јетра – извор страсти. Када се некоме говоре имена од милоште, уз вокативе „љубави”, „срце”, „душо” итд., једна од главних је „џигерице моја / џигеру мој”, што је европском начину изражавања страно, али се на Балкану примило. Но, именице *страст* и *страдање* долазе од истог корена, па се и у нас за стање наношења силне бриге и патње употребљава израз „јести (коме) џигерицу”. Под јасним оријенталним утицајем, махом у нашим јужним крајевима, пре свега у славном Врању, у величанственим песмама о љубавној жудњи, страсна љубав лоцира се у џигерицу па младић драгој поручује „џигер ће изгори”, као у песми „Магдо, мори, Магдо, убава девојко” и другим.

Носач одврати:

– Јунаков босиљак.

– Пих!

– Ољуштени сусам.

– Уф!

– Твоја родница.

– Фуј, глупане! – повика она па га опаучи по врату.

И да скратим причу, царе, како год да је носач то називао, она је одговарала само са „Не, не, не и не!" Кад је већ био сав изударан, изуједан, и кад му је врат већ био сав отекао од пљевања и он почео губити вољу да живи, завапи:

– Па добро, како се то зове?!

– Зашто не кажеш да је то Абу Месруров хан? – рече девојка.

Носач се од све муке насмеја:

– Ха-ха-ха, Абу Месруров хан!

На то девојка устаде, обуче се и они још неко време наставише пити додајући пехар једно другом. Утом и носач скочи, скиде сву одећу са себе док му је међу ногама она ствар ландарала тамо-амо, па се буђну и он у воду.

Утом Шехрезаду застаде јутро па заћута. Њена сестра узвикну:

– Како ти је прекрасна прича, секо, чудесна је!

А Шехрезада одврати:

– Није то ништа према причи коју ћу вам наредне ноћи испричати, само ако будем жива и ако ме цар поштеди!

А цар је размишљао: „Богме је нећу убити док не чујем остатак приче. А после ћу је већ као и оне друге."

ТРИДЕСЕТ И ДРУГА НОЋ

Кад паде следеће вече, Динарзада рече сестри Шехрезади:

– Секо, тако ти бога, ако ти се још не спава, испричај нам неку од оних твојих красних прича да прекратимо ноћ!

– Врло радо, биће ми част – одговори Шехрезада.

Кажу, царе, да се носач, кад се буђнуо у базен, опрао испод браде и испод пазуха, а затим хитро изишао из воде и посадио се у крило оне лепотице, спустио шаке у крило вратарки а ноге опружио преко крила набављачице и рекао:

– Госпе моје, шта је ово – па показа на свој мушки уд.

Оне се засмејаше, свидело им се то што он све ради на исти, њихов начин, и забављало их. Једна рече:

– То је твој курац.

– Како те није стид – повика носач. – То је ружно.

Друга рече:

– Твој стојко.

– Срам да вас буде – повика он. – Како тако говорите!

Трећа одсече:

– Твоја кара!

– Не.

– Твој ђока.

– Није.

– Твоја алатка, твоја муда, твоја батина.

– Не, не, не и не!

Напокон га упиташе:

– Па добро, како се то зове?

Он пољуби једну, загрли другу, угризе трећу, уштину једну, шљепну другу, грицну трећу, док се не издовољи, а оне беху попадале наузнак и ваљале се од смеха док га напокон не упиташе како се зове та ствар.

– Не знате? Е, па то вам је бесни ђогат!

– Зашто бесни ђогат? – упиташе девојке.

– Зато што он пасе мајчину душицу, храни се љуштеним сусамом и улеће у галопу у Абу Месруров хан!

Оне се тек ту засмејаше док нису попадале на леђа и мало је фалило да се обезнане од смеха. Онда наставише да се шаљукају и пију. И тако су чинили док не паде ноћ, а тада рекоше носачу:

– Господине, време је да се дижеш и крећеш, ускачи у своје папуче и покажи нам колико су ти широка леђа!

Али носач ће:

– А куда сад да идем од вас? Лакше бих се са својом душом растао него с вама! Него хајде да саставимо ноћ са даном, па ћемо онда, у рану зору, свако својим путем.

На то набављачица рече:

– Бог и душа, сестре, он има право! Тако вам бога и мога живота, оставите га ноћас да се сите исмејемо и опустимо се овде с њиме, јер ко ће за живота опет срести неког попут њега?! Видите ли какав је то раскалашни биструљак и паметница!

Оне на то рекоше:

– Али код нас можеш преноћити само ако прихватиш наше услове, а то значи да што год видиш да чинимо или да нам се дешава, не смеш тражити да ти објашњавамо! Јер, као што се каже – будеш ли причао о ономе што те се не тиче, чућеш оно што ти се не свиђа. То ти је наш услов, па немој да си много љубопитљив, ма шта да видиш да радимо!

– Да, да, да! Нит шта чуо, нит шта видео – узвикну носач.

– Онда устани, отиђи до улазних врата и прочитај шта је тамо исписано!

Он устаде, оде до врата и тамо угледа исписане златним словима ове речи: „Ко говори о ономе што га се не тиче, чуће оно што му се неће допасти.” Носач се врати и рече:

– Обећавам вам да нећу говорити ни о чему што ме се не тиче!

Оне га заклеше да тако поступи, а онда им набављачица припреми нешто да поједу па се заложише. Затим попалише лампе и свеће, у восак пободоше миришљава дрвца алоје и комадиће амбре, па пустише да се дим од кадива рашири док цела дворана не замириса. Онда уклонише тањире а изнесоше вина и свежег воћа па поседаше да пију. Дуго су тако седели, јели, пили, водили умне разговоре, грицкајући језгренице и смејући се и опуштајући, док у један мах не зачуше куцање на вратима. Не показујући неко занимање, једна од девојака устаде и оде до врата, па се убрзо врати и рече:

– Сестре, ако ћете да ме послушате, сад ћемо провести једну дивну ноћ, незаборавну ноћ!

– Како, шта хоћеш да кажеш? – упиташе је и она одговори:

– На вратима су тројица дервиша,[12] сва три ћорава и сваки има обријану и косу, и браду, и обрве, и сваком од њих ископано је десно око, а то је много чудна подударност. Они су управо стигли у Багдад с дуга пута, што се види, и то им је први пут да су у нашем граду. Покуцали су на наша врата јер нису имали где заноћити па су се понадали да би их домаћин могао примити макар у шталу, или у неку шупу, да ту преспавају. Кажу, ухватила их је ноћ, а туђинци су, немају никога коме би се обратили за помоћ. Него, сестре, сваки од њих тројице тако је смешан да би се и мати која је рођено дете изгубила морала насмејати! Да ли се слажете да их пустимо само ноћас, да се подружимо с њима, а ујутру рано нека иду својим путем?

И она стаде убеђивати сестре док оне не пристадоше, говорећи:

– Пусти их унутра, али под истим нашим условом: „Ко год говори о ономе што га се не тиче, чуће оно што му се неће допасти.” Она се обрадова, зачас је нестаде, утом се врати, а за њом уђоше три дервиша, сва три једноока, поздравише их, поклонише се и повукоше се мало уназад. Девојке устадоше да и оне њих поздраве, поновише више пута (као што је ред) добродошлицу и задовољство због њихове посете и честиташе им што су здраво стигли с пута. Тројица дервиша захвалише и поново се поклонише, али кад

[12] Арап. овде: *qarandalīyya* пл. од *qalandar*, *qalender* – ред муслиманских мистика (суфија) који су се заветовали на сиромаштво. Како се секта ширила на исток до Индије, објединила је извесне будистичке и брахманистичке ритуале, па тако ови дервиши бријy главе, браду, бркове и обрве и лутају просећи, без јасног циља.

се обазреше око себе и видеше прекрасну дворану, лепо постављену трпезу и на њој вино, језгренице, суво воће, упаљене свеће и миришљаве паљенице, а усред свега три девојке које беху одбациле сваку задршку, рекоше у један глас:

– Богме је ово добро!

Окретоше се према носачу, који се беше осамио, пијан и уморан од батина, готово занесвешћен, па рекоше:

– Био он Арапин или туђин, он је наш брат дервиш!

Утом се носач мало попридиже, бодући их погледом и рече:

– Седите ту, али не турајте нос ни у шта. Јесте ли видели шта пише тамо на вратима: „Ко год говори о ономе што га се не тиче, чуће оно што му се неће допасти." А ви, ем сте просјаци, ем како сте ушли овамо тако сте распустили језик!

Они одвратише:

– Не, ми смо само рекли „Боже, опрости нама просјацима!" Ево, главе су нам у твојим рукама!

Девојке се насмејаше и стадоше мирити носача с дервишима, а затим набављачица понуди дервишима да нешто поједу. Кад су се заложили, поседаше сви заједно да пију и шале се. Вратарка је точила и пехар је кружио од руке до руке. Најзад, носач упита дервише:

– Пријатељи, имате ли нешто занимљиво да нам испричате?

Утом Шехрезаду застаде јутро па заћута. Њена сестра узвикну:

– Како ти је прекрасна прича, секо, чудесна је!

А Шехрезада одврати:

– Није то ништа према оној коју ћу вам наредне ноћи испричати, само да будем жива!

Превео с арапског
Срђко Лештарић

УЗ НОВИ ПРЕВОД „ХИЉАДУ И ЈЕДНЕ НОЋИ" НА СРПСКИ

Када је Антоан Галан (Antoine Galland) на самом почетку 18. века објавио први превод *Хиљаду и једне ноћи* (*Mille et une Nuits*) с рукописа који беше лично донео са Истока, у просветитељској Европи настала је масовна еуфорија. Оријенталне приче сместа су се почеле преводити с француског на разне језике, а на све стране грозничаво се трагало за другим причама које би се могле придодати почетном скромном корпусу од око 300 ноћи. И тако је то ишло све док, током дванаестак деценија, није настао зборник који је бројем оправдавао наслов: *Књиīа о хиљаду и једној ноћи* за

арапско *Kitāb elf leyla wa leyla*. Средином 19. века бар два овећа сегмента била су преведена и на тадашњи српски, први у Новом Саду, други у Београду.[13]

У наредних сто лета јавило се на српскохрватском, у преводима с арапског Алије Бејтића и Бесима Коркута, више парцијалних превода за које су преводиоци, нажалост, пропустили да наведу изворнике, све до 1950. године и лепршавог Винаверовог, такође делимичног превода, започетог још пре рата, рађеног махом према Мардрисовом (Joseph-Charles Mardrus) француском, најкомотнијем међу свим преводима. Уследио је, од 1949. до 1956, подвиг Марка Видојковића, који је, без ичије помоћи, јер је његов рад вређао понос малобројних тадашњих арабиста, урадио интегрални превод на српски с такорећи дословног Сањеовог руског (Михаил А. Салье). Најзад, уз сами *fin de siecle* у Сарајеву је настао интегрални превод Есада Дураковића с пажљиво описаног арапског изворника.

Уз признања заслужним преводиоцима, мора се истаћи да су у свим досадашњим преводима *Хиљаду и једне ноћи*, нашим и туђим, преводи стихова најкрхкија грана. Њих у причама има буквално безброј, а класична арапска поезија почивала је и на чудесним продорима маште, и на семантичкој еквилибристици с недокучивим играма речи, и на неодгонетљивим кодовима једног писма које препушта читаоцу унос вокалних садржаја. Разуме се да су сви преводиоци, од првог до последњег, ломили зубе о те коштуњаве строфе. Винавер се, као рођени песник, а усхићен приликом да се поигра чаробним оријенталним благом, није ни осврtао на могућа изворна значења па је стихове по свом обичају „превинавероводио", стварајући блиставе строфе које су на том двоструком путу кроз маглу често губиле везу с оригиналом. Сањеов руски превод јесте веран, али местимице буквалан до бесмисла, па је у иначе сјајном преводу савесног Видојковића дао сувопарне версете, чак и тамо где су у арапском они сочни попут свеже воћке на грани, а Дураковић је стихове римовао на последњи слог, уз честа лутања у значењу.

[13] Прве одломке из зборника *Хиљаду и једна ноћ* превео је 1845. године Нестор Исаковић, професор Новосадске гимназије. Свој превод на славеносрпски језик, под насловом *Иляда и єдна ноћь: арабске прѣповѣдке*, урадио је према бреславском издању немачког оријенталисте Максимилијана Хабихта (Christian Maximilian Habicht) и штампао у штампарији Јована Каулиција, тадашњим старим грађанским писмом (предвуковским правописом), а његов избор садржао је „Причу о кнезу Камералземану и принцези Будур". После његовог превода појавила се 1852. из београдске штампарије М. Поповића књига на 425 страна – *Изабране ѿпѡвѣдке изъ Хиляду и єдне ноћи*, а поједине приче из славног зборника у српској периодици 19. века повремено су објављивали и други преводиоци, махом с немачког и француског.

Но, није мало преводилачких изазова било ни у прозним сегментима, што од увек недовољне упућености у историјске и географске чињенице, прописе или древне обичаје, што из непознавања специфичних обележја средњовековне свакодневице на Оријенту, све до начина одевања и чудеса тамошње гастрономије. Сличности и разлике у преводу стихова, како садржинске тако и формалне, јасно ће се видети већ на овом показном, релативно малом узорку.

Пошто сам се колебао целу деценију и прикупљао храброст да се и сам огледам на преводу *Хиљаду и једне ноћи*, пре три и по године засукао сам рукаве и прионуо на посао. Сада, када сам стигао до краја и завршио прво комплетно редиговање, „другу руку", чека ме, уз још бар два читања целог текста, писање обимног поговора.

У поводу приказивања новог интегралног превода ваља рећи да сам за главни изворник одабрао оригинални текст каирске редакције из 1835, али уз повремено обраћање и калкутској редакцији ради контроле, па и покојег додатка када је текст у тој другој верзији очигледно комплетнији или бољи. Све време на оку сам држао Видојковићев и Дураковићев превод, а исто тако и Бартонов енглески (Richard F. Burton), Литманов немачки (Enno Littmann) па и Сањеов руски кад би затребало, што је произвело низ занимљивих компаративних запажања.

Но, отприлике четвртина укупног корпуса *Ноћи* (првих 36 ноћи каирске редакције, а 38 ноћи калкутске) замењена је издањем које је 1984. на близу хиљаду страна објавио харвардски професор Махсин Мехди (Muḥsin Seyyid Mehdī), рођени Багдађанин. Његова редакција, досад преведена само на енглески и немачки, оправдано носи поднаслов „најстарији сиријски рукопис" и у целом свету је прихваћена као једино право критичко издање, а добрим делом се слаже с Галановим изворницима: најпре долази корпус од 282 ноћи, следи сегмент који садржи ноћи од „нове" 96. до 166, уз два анекса, која допуњују давно уочене празнине у главним редакцијама. Зато део који сам одабрао за овај број *Летописа Матице српске* потиче из нове, Мехдијеве редакције, која није била пред очима ниједном од наших ранијих преводилаца. Превод пак треба да добије своју коначну форму читањем комплетног текста наглас у епском маниру – техника коју сам већ осам пута примењивао у раду на превођењу збирки арапских народних прича записаних на говорним арапским дијалектима.[14]

[14] Овај сегмент у обема главним арапским редакцијама започиње у другој четвртини 9. ноћи и траје до краја прве четвртине 10, мада текстови каирске и калкутске редакције ту нису подударни.

И тако, ево нас овде с једним сасвим новим преводом с арапског на српски избора из неколико веселих арапских ноћи, узетих с почетка зборника. Тај избор требало би да забави читаоце и прикаже им како ће отприлике изгледати нова верзија превода изворног текста *Хиљаду и једне ноћи*, а млађим арабистима и да послужи као изазов у духу полазне идеје из Борхесовог славног есеја „Преводиоци 1001 ноћи".

Земун, септембра 2026.